

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 37. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890599716016.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Den lille Havfrue

Den lille Havfrue blev trykt første gang i EB 3-37, der udkom 7.4.1837.

Hvornår A har faet ideen til eventyret er uvist, men i et brev 12.2.1836 udtaler Henriette Hanck sit håb om, at A vil tage »Luftens Døtre« med, hvis han kommer til Fyn i løbet af sommeren (BHH 124). Det må formodes, at hun dermed hentyder til, hvad der skulle blive til *Den lille Havfrue*. Første gang A selv nævner eventyret er dog i et brev til ovennævnte 13.5.1836, hvor det hedder, at »»Havets Døtre« skal skrives enten i Tolderlund [: familien Hanck/lversens landsted] eller paa Lykkesholm, det er snart bestilt« (BHH 140). Det betyder, at eventyret er skrevet omtrent samtidig med KES, som A påbegyndte på Lykkesholm og afleverede til trykning 24.8.1836. Næste gang, eventyret omtales, er først i et brev til Ingemann 11.2.1837, hvor han lover ham sit nyeste hæfte eventyr. Da digterkollegaen havde forholdt sig kritisk til de første eventyr, giver det nye hæfte A anledning til at udtale: »Det nyeste Eventyr: »»Den lille Havfrue« vil De synes om; det er bedre end »Tommelise« og er [...] det eneste af mine Arbejder, som har rørt mig selv, idet jeg skrev det« (BfA I 369). Bortset fra at det er interessant, at A har ændret titlen fra det artsbetegnende til det individualiserede, er Henriette Hancks omtale af eventyret som betitlet Luftens Døtre bemærkelsesværdig, fordi den tyder på, at A allerede da har haft sig eventyrets slutning klar; noget, der har været ham af central betydning, som det fremgår ndf.

Når A i såvel fortalen fra 1837 (I 20) som i Bemærkninger (4) hævder, at *Den lille Havfrue* er »aldeles egen Opfindelse«, kan det kun være slutningen, han hentyder til. Dette kommer frem i det ovennævnte brev til Ingemann, hvor A sammenligner eventyret med Fr. de la Motte Fouqués Undine og fremhæver, at han har ladet havfruen gå »en naturligere, guddommeligere Vei« end Undine, der kun kan erhverve en udødelig sjæl ved et menneskes kærlighed (BfA I 369). Bortset fra havfruens længsel efter en udødelig sjæl og hendes opløsning i bølgerne har A.s eventyr dog kun få lighedspunkter med Undine.

38

Havfrueskikkelsen, der kendes tilbage til antikken, var meget populær i dansk litteratur fra og med Johs. Ewalds Liden Gunver (se BrixAP II og VI), men speciel betydning for A fik Elnas romance Liden Havfru sidder paa hvide Steen i Ingemanns De Underjordiske (1817.39 f), der indeholder handlingsmotivet til *Den lille Havfrue*, omend hendes frelse også her er betinget af et menneskes død. Endelig kan nævnes lighedspunkter med folkeeventyret om ridder Grønhat, bør kastes i havet, men reddes af en havfrue, der forelsker sig i ham. Han derimod elsker en prinsesse på landjorden og er ufølsom for havfruens bønner. Her genfindes også stumhedsmotivet, blot overfører A det fra prinsessen til havfruen.

A. s interesse for havfruer var af ældre dato, måske vakt gennem Ferd. Knauers romantisk-komiske trylleopera *Das Donauweibchen*, som han havde set som dreng i Odense (Levnedsbogen 40f). Første gang han omtaler dem er i Fodreise (61) hvor han også med Dykker-Klokken, »et Eventyr fra Havets Bund« (83 f), foregriber beskrivelsen af livet hos havkongen i *Den lille Havfrue* og iøvrigt refererer til folkevisen om Agnete og Havmanden samt Undine. Senere omtales havfruerne i Klintekorset paa Møen (1830; SS XII 40) og i Havfruen ved Samsø (1830; SS XII 17), hvor man finder to motiver til eventyret: havfruens levetid på 300 år og legemets opløsning til skum. Også i Eibkongens Brud (1831; SS XII 80) finder man havfruemotivet, men selv har A i MLE (I 288) udpeget kimen til eventyret i Skygebilleder, hvor det hedder: »Sagnet siger, at kun ved et Menneskes trofaste Kjærlighed og ved den christne Daab kan Havfruen faae en udødelig Sjæl« (31 f). Endelig skal nævnes A.s smertensbarn Agnete og Havmanden, hvor havmanden netop betoner, at han kun gennem Agnetes kærlighed kan få en udødelig sjæl (1833; SS XI 500).

87.1 f. Sml. med beskrivelsen af Havmandens slot i Agnete og Havmanden, der dog er langt mere fantastisk og Aladdinagtigt (SS XI 501 f, 510f). - **1Kornblomst**] sml. beskrivelsen af havet i KES: »Havet er blaat som Kornblomstens Blad« (233). - **4-5Ankertoug... Kirketaarne**] antagelig en reminiscens af Byrons *The Prisoner of Chillon* (1815):

Lake Lemman lies by Chillon's walls:
A thousand feet in depth below
Its massy water meet and flow;
Thus much the fathom-line was sent
From Chillon's snow-white battlement.

(jvf. Vilh. Wanscher: *Den æstetiske opfattelse af kunst*. 1963.167). Se også Skygebilleder 102.

88.32Grædepil] sml. Imp: »De store Grædepile syntes med nedhængende bevægelige Grene at kysse deres egen Skygge paa Jorden« 39 (165). Grædepilen var iøvrigt en hyppig bestanddel af den romantiske have.

89.9*før... turde komme*] før det gik an at komme. - **21***Hvalfisk*] sml. Agnetes vuggesang i Agnete og Havmanden: »Hvalerne med deres brede Finne / Over Dig, som store Skyer, gaae« (SS XI 525).

90.33*Geburtsdag*] fødselsdag. Jvf. iøvrigt VI IIIf.

91.26*Havfruen... meget mere*] jvf. Havmanden efter Agnetes død: »jeg fik ikke Taarer, som Menneskene fik, / Jeg Sorgens Trøst skal kjende, men ei dens Læskedrik« (SS XI 547).

92.9*Aftenstjernen*] Venus. - **22-29** Sml. beskrivelsen af det store fyrværkeri, girandolaen, under påskefesten i Rom i Dagbøger 31.3.1834 samt brev til fru Læssøe 8.4.1834 (BfA I 218).

93.15*kullende mørkt*] kulsort.

94.22*sorrigfuld*] sorgfuld.

95.12*kostelige*] kostbare.

96.11-13*naar vi saa... vore Kjære*] sml. Ingemanns De Underjordiske

(1817. 107):

Men jeg maa bortsvæve
Paa vildene Søe,
Kan *du* ei til Jord og til Himmel mig hæve,
Da maa jeg som Havskummet døe

og senere (118):

Forglemmt mig haver min Hjertensven,
Vil aldrig fra Dybet mig drage [...]
Forskjertset er Himmelens Rige,
Som Havskummet skal du smelte og døe,
Skal aldrig til Livet opstige.

98.4-9*Alle Træer...*] sml. Elis' syn ved synet af gruben i E.T.A. Hoffmanns Die Bergwerke zu Fahlun: »das schwarze Gestein, die blaulichen, roten Schlacken des Erzes schienen ihm abscheuliche Unthiere, die ihre hässlichen Polypen-Arme nach ihm ausstreckten« (Hoffmann I 183). - **21***Beenrade*] knogler, skeletter. - **26***baltrede*] boltre, vælte. - **37***forliebt*] forelsket.

100.4*Reenlighed... Ting*] gammel talemåde; sml. Arlaud: Bevingede Ord2 1906.538. - **10***Crokodillen*] et almindeligt vers i de gamle Abc'er Iød: »Naar Crocodillen ynksomst græder, / Den allersnarest Folk opæder« (jvf ODS XI 442). Jvf. iøvrigt *ABC-Bogen* (III 56ff).

101.9*Musselin*] løst vævet glat stof af fint bomuld el. uld.

102.38*givtes*] giftes; måske fynsk udtale.

106.7*uden*] medmindre. - **13-15***Naar vi... evige Lykke*] forestillingen om skabningens perfektibilitet er en vigtig del af det 18. og 19. årh.s tænkning, jvf. A.s optagethed af sjælevandringstanken i *Lykkens Kalosker* (I 221.34-36 m. note).